

Taru Väyrynen

TERA JA TAIJA

Muistelmani 1

Tera ja Taija

Taru Väyrynen

Tera ja Taija

Muistelmani 1

© 2026 Taru Väyrynen

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-8847-9

Tyttärelleni Kaarinille ja hänen tyttärilleen
Vilmalle ja Varpulle

Äitini Teran lapsuus ja nuoruus

Terttu Heilimä Järvilehto syntyi Kurikan nimismiehen Toivo Järvilehdon ja hänen vaimonsa Ellenin ensimmäisenä lapsena joulukuun 7. päivänä vuonna 1918, jolloin oli kulu-
nut vuosi ja yksi päivä Suomen itsenäiseksi julistautumisesta, ja muutama kuukausi sisällissodan päättymisestä. Kurikka oli koko ajan ollut valkoisten hallussa, ja sen suojeluskunta toimi edelleen aktiivisesti, mutta suojeluskuntia varten oli jo luotu valtakunnallinen järjestö ja sille säännöt. Punaisiksi epäiltyinä oli vangittu 72 kurikkalaista. Paikallisissa työväenyhdistyksissä oltiin katkeroituneita ja pidettiin uhmakkaita puheita, mutta muuten elämä sujui tavanomaiseen tapaansa. Nimismiestä työllistivät elintarvikepulan lieveilmiönä rehottava salakauppa ja laitton viinanvalmistus ja myynti. Ellen keskittyi taloustöihin ja lapsenhoitoon, ja palkkasi avukseen nuoren tytön, Tyyne Sofia Luoman, joka jäi

Ellen ja Toivo Järvilehdon palvelukseen ainakin kahdeksikymmeneksi vuodeksi, ja ehkä pitemmäksikin aikaa.

Terttu oli kaksivuotias, kun hänelle syntyi pikkuveli Jarmo huhtikuussa 1921, ja neljävuotias, kun Aura naaliskuussa 1923 syntyi. Auran syntyessä perhe asui jo Vaasassa, jossa Toivo Järvilehto toimi Vaasan lääninhallituksessa aluksi ylimääräisenä esittelijänä ja sitten verokonsulenttina.

Terttu ei pitänyt nimestään ja sai muutkin käyttämään hänestä nimeä Tera. Hänen veljeään Jarmoa sanottiin Jimmuksi, ja Auran puhuttelunimenä oli perhepiirissä Rara. Käytän jatkossa äidistäni nimeä Tera ja Jarmosta nimeä Jimmu, sillä opin jo lapsena nimittämään häntä Jimmu-enoksi. Tätini Aura oli kuitenkin minulle aina Aura-täti, joten käytän hänestä nimeä Aura.

Tera oli kiintynyt isäänsä, mutta piti äitiään liian ankarana kasvattajana. Ellenin mielestä lapsia piti piiskata, jos he olivat olleet tottelemattomia. Hän ei piiskannut itse, vaan antoi tuomiot, jotka Toivo toteutti hänen valvonnassaan. Teran mielestä lapsi ei edes voinut tehdä mitään niin pahaa, että olisi ansainnut sellaisia rangaistuksia kuin hänelle annettiin. Hän kertoi, että hänen nuorempi siskonsa Aura pääsi yleensä vähällä, koska alkoi

heti vuolaasti itkeä. Jimmu pidätteli itkuaan, mutta pojan käytöksenä se oli miehekkästä ja hyväksyttävää. Ellen päästi hänetkin vähällä. Se, että Tera pidätteli itkuaan, oli Ellenin mielestä ärsyttävää uhmaa, ja Ellen vaati piiskamaan häntä lisää, vaikka Toivo olisi halunnut lopettaa.

Veljensä Jimmun kanssa Tera tuli hyvin toimeen, mutta hänen suhtautumisessaan Auraan oli kateudensekaista kilpailunhalua. Hänestä tuntui jo lapsena, että Auran kauneutta ihailtiin, ja hän muisteli lohduttautuneensa ajattelemalla, että olkoon vain kaunis, minä olen kuitenkin älykkäämpi. Minun on vaikea ymmärtää, mistä Teran käsitys johtui, sillä minä en nähnyt heidän ulkonäkönsä miellyttävyydessä mitään eroa, enkä huomannut heidän älykkyydessäänkään tasoeroa. Teran suhtautumista Auraan väritti kuitenkin sisaruskateus koko hänen elämänsä ajan.

Vaasasta lapset lähetettiin toisinaan kesänviettoon joko Toivo Järvilehdon vanhempien, kansakoulunopettaja Karl Fredrik Järvilehdon ja hänen vaimonsa Wilhelminan luo Kauhajoelle tai Ellenin äidin Maria Sofian luo Karijoelle. Auralle muistot Maria Sofian luona vietetyistä ajoista olivat tärkeitä ja rakkaita. Tera ei luultavasti erityisemmin viihtynyt Karijoella, eikä ollut muutenkaan

kiinnostunut äitinsä sukulaisista. Hän koki kuuluvansa isänsä sukuun, Järvilehtoihin, mutta ainoa muisto, jonka hän on kertonut minulle isoisästään Karl Fredrik Järvilehdestä, liittyy siihen, että Tera yritti soittaa urkuharmonilla, ja tapaili säveltä onnistumatta siinä. Silloin kuului viereisestä huoneesta isoisän ääni: ”Kokeile niitä mustiakin nappuloita.”

Monien vaasalaisten tapaan Toivo Järvilehtokin hankki kesänviettoa varten moottoriveneen ja kesämökin saaresta, mutta muu perhe ei ollut kovin innostunut mökillä olost, ja lapset alkoivat kasvaessaan vastustella sinne lähtöä ja nimittivät paikkaa Pirunsareksi.

Ellen ja Toivo pyrkivät hankkimaan lapsilleen kaikki ne valmiudet, joita nämä heidän mielestään tulisivat tarvitsemaan menestyäkseen elämässä. Oppikouluun meno oli itsensänselvyys, ja vuonna 1929 Tera pyrki ja pääsi Vaasan suomalaiseen yhteiskouluun. Ellen ja Toivo ohjasivat lapsensa koulunkäynnin lisäksi hyvinä pidettyjen harrastusten pariin. Tera oli monipuolisesti lahjakas ja oli kiinnostunut kirjallisuudesta, kuvataiteista ja naisvoimistelusta, mutta erityisesti hän halusi kehittyä pianistina. Vaasa-lehti 26.5.1933 kertoo, että Terttu Järvilehto suoritti julkisen

pianonsoitonäytteen soitonopettaja Franz Hasen järjestämässä tilaisuudessa. Äitini oli silloin 14-vuotias, ja hänen sisarensa Aura oli hänkin jo aloittanut pianonsoiton opiskelun.

Tera kasvoi poliittisesti oikeistolaisessa ilmapiirissä. Hänen vanhempansa olivat mukana Lapuan liikkeessä ainakin myötäilijöinä, ja oikeistolaisia vaikutteita tuli koulussakin. Poliitikka ei Teran mielestä ollut kiinnostavaa, mutta hän osallistui kokoontumisiin, joissa saattoi löytää miellyttävää seuraa ja hyödyllisiä tuttavuuksia. Hänen vanhempansa olivat IKL:n jäseniä, ja hän oli mukana IKL:n toiminnassa miettimättä sen arvoja tai päämääriä.

Kesällä 1936 Tera lähetettiin oppilasvaihtoon Saksaan. Tavoitteena oli kielen oppiminen ja tutustuminen kulttuuriin. Ellen ja Toivo eivät olleet varauksettomia Hitlerin ihailijoita, vaan hänen mahtipontisuutensa tuntui huvittavalta. Matka oli Teran kannalta onnistunut, isäntäperhe osoittautui miellyttäväksi, ja Tera viihtyi hyvin heidän tyttärensä Anneliesen kanssa. Kerran tuli järjestyksenvalvoja uimarannalla huomauttamaan, että Teran kaksiosainen uimapuku oli sopimaton, mutta siitä selvittiin, kun Anneliese selitti, että Tera oli suomalainen vieras, joka ei ollut osannut varata mukaan toisenlaista uima-

asua. Suomalainen vieras sai jatkaa aurin-
gonottoaan sopimattomassa asussa.

Tera kirjoitti vierailustaan päiväkirjaa, jolla hän osallistui matkanjärjestäjien toimeenpanemaan kilpailuun, ja sai siitä ensimmäisen palkinnon. Olen lahjoittanut tuon päiväkirjan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoon.

Teraa miellytti Saksassa vallitseva hyvä järjestys, johon kuuluivat Hitler Jugendin kohteliaasti käyttäytyvät nuoret, mutta Hitlerin ihailijaa hänestä ei tullut, ja vastavierailulla Suomessa Anneliese kiusaantui, kun Toivo ja Ellen yrittivät kertoa hänelle Hitler-visitsejä. Hän kuunteli kohteliaasti, mutta ei suostunut hymyilemään. Anneliese vietiin käymään Karijoellakin Maria Sofian luona. Sen tiedän, koska Anneliese kävi 80-luvulla Teraa tapaamassa Suomessa, ja äitini toi hänet muistelemaan menneitä entiselle Maria Sofian mökille, joka silloin oli minun hallusani.

Tera valmistui ylioppilaaksi keväällä 1937, ja lähti opiskelemaan Helsinkiin. Sitä ennen tai aivan pian sen jälkeen hän alkoi seurustella Helge Miettusen kanssa. He eivät välttämättä tutustuneet toisiinsa ennen Teran muuttoa Helsinkiin, sillä Tera oli ollut Vaasan suomalaisen yhteiskoulun oppilas, ja Helge

oli valmistunut ylioppilaaksi Vaasan lyseosta
vuonna 1935.

Isän perintö

Olen tavannut isäni Helge Miettusen vain lyhyesti ja satunnaisesti muutaman kerran, ja keskustellut hänen kanssaan vasta aikuisena, joten hänen vaikutuksensa siihen, mitä olen, on lähes pelkkää biologiaa, mitä ei suinkaan pidä väheksyä, sillä biologian merkitys on melkoinen.

Puolet geneistäni olen tietenkin perinyt äidiltäni. Suorassa naislinjassa esiäitini ovat eteläpohjalaista talonpoikaisväestöä Karijoelta ja Teuvalta. Äitini isän isän syntymäpaikka on Ikaalinen, ja hän oli räätälin poika. Äitini isän äiti syntyi Parkanossa ja kuului Waldemanin sukuun, josta löytyy monta lukkaria. Äitini ja äidinäitini vaikutuksesta omaksuin eteläpohjalaisen kulttuuri-identiteetin, mutta jo lapsena kuulin äidiltäni, että muistutan isääni paitsi ulkonäöltäni myös luonteeltani, ja hän oli tietenkin perinyt ne ominaisuudet vanhemmiltaan.

Isäni vanhemmat ovat Leo ja Fiinu, kaste-tietojen mukaan Johan Leonard Miettunen ja Adolffiina Lesell. Leo oli syntynyt Kuivaniemellä Miettusen talossa, jossa hänen isänsä Olof Mattsson Miettunen oli vanhemman veljensä, talon isännän, kanssa-asujana. Leolla oli vanhempia sisaruksia, joten hän oli kotitalossaan liikaväestöä, jonka oli lähdeittävä etsimään toimeentulomahdollisuuksia muualta. Vuonna 1910 hän kuului Kemin työväenseuran johtokuntaan, ja oli ilmoittanut muuttoaikeistaan. Vuonna 1911 hän oli Vaasassa sosiaalidemokraattisen nuoriso-osaston puheenjohtaja. Fiinu oli syntynyt Lapualla. Hänen isänsä Yrjö Lesell eli Ylikarhu oli suorassa isälinjassa Lescelius-pappissuvun kantaisän Matias Lesceliuksen jälkeläinen, mutta sukuhaara oli jo erkaantunut kauas lähtökohdistaan, ja Fiinun lähisukulaiset olivat lapualaista maanviljelijäväestöä.

Avioituttuaan Leo ja Fiinu asuivat vuosina 1913-1914 Rovaniemellä, mutta palasivat Vaasaan. Rovaniemellä Leo Miettusella oli maalariliike ja huonekalu- ja ruumisarkkukauppa. Lehti-ilmoituksen mukaan se otti vastaan kaikkea maalarin ammattiin kuuluvaa työtä, ja varastossa oli "aina saatavana huonekaluja ja ruumisarkkuja ja kaikkia pujetustarpeita, seppeleitä, seppelenauhoja y. m."

Vaasassa Leo työskenteli maalarina. Hänellä ja Fiinulla oli kaksi poikaa, Rovaniemellä syntynyt Tauno ja Vaasassa syyskuussa 1916 syntynyt Helge.

Tiesin, että isäni isä oli sairastanut epilepsiaa ja tehnyt itsemurhan. Tieto ei ollut herättänyt minussa mitään tunteita minulle täysin vierasta ihmistä kohtaan, mutta kun äskettäin löysin Vaasa-lehdessä 30.3.1921 julkaistun uutisen, tunsin voimakasta myötätuntoa isoisääni kohtaan ja toivoin, että olisin voinut tutustua häneen. Tässä uutinen lyhentämättömänä:

Itsemurha. Mies heittäytynyt junan alle ruhjoutuen kuoliaaksi.

Eilen illalla kun postijuna $\frac{1}{2}$ 8 aikaan oli lähtenyt Vaasasta havaitsi junan kuljettaja n. 3 $\frac{1}{2}$ km:n päässä Vaasasta erään miehen kulkevan ratavartta. Mies näytti havaitsevan junan ja seisoskelevan syrjässä, mutta kun juna saapui lähemmäksi hyökkäsi mies äkkiä junan eteen heittäytyen junan alle. Juna heti pysäytettiin, mutta mies oli ruhjoutunut aivan kauheasti, keskiruumis oli melkein poikki. Ruumis nostettiin junaan ja jätettiin Korsholman asemalle, josta se eilen yöjunalla tuotiin kaupunkiin.

Tämän kamalan teon tekijä on maalari

Kirjailijan urani aikana kirjoitin fiktiota lapsille, nuorille ja aikuisille, ja tietokirjoja, joihin kuului myös kirjallisuustieteen väitöskirjani. Minun elämäni ei ollut kovin tavanomainen, mutta se ei silti ole sen kiinnostavampi kuin kenen hyvänsä elämä. Sanotaan kuitenkin, että jokainen ihminen on laulun arvoinen, miksi ei siis muistelmienkin. Joitakin kirjojeni lukijoita saattaa myös kiinnostaa, miksi minusta tuli kirjailija ja mitä vaikutteita oma elämäni toi kirjoihini.

BoD

